

Jaarstukken 2020

Datum: 27 mei 2021

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE.....	2
1 VOORWOORD DOOR DE RVC	3
2 VERSLAG VAN HET DIRECTIETEAM	5
2.1 INLEIDING	5
2.2 RENDEMENTEN	6
2.3 INVESTERINGSVOORSTELLEN	8
2.4 CLOSINGS.....	9
2.5 VERSTREKKINGEN	9
2.6 PORTEFEUILLE	9
2.7 ACTIVITEITEN 2020	10
2.8 RISICO'S.....	11
2.9 VOORUITBLIK 2021.....	12
3 JAARREKENING.....	14
3.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2020	14
3.2 WINST- EN VERLIESREKENING OVER 2020	15
3.3 TOELICHTING EN GRONDSLAGEN VOOR HET OPSTELLEN VAN DE JAARREKENING	16
3.4 TOELICHTING OP DE BALANS	18
3.5 NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN	20
3.6 TOELICHTING OP DE WINST- EN VERLIESREKENING	21
3.7 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	22
3.8 OVERIGE GEGEVENS.....	23
4 ONDERTEKENING JAARVERSLAG EN JAARREKENING.....	24
5 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	25

1 Voorwoord door de RvC

We hebben een bewogen jaar achter de rug, niet alleen FSFE maar de hele wereld. COVID 19 heeft ons sinds maart 2020 in de greep gehad. De impact hiervan op iedereen was enorm, maar de directe gevolgen van het virus trof sommigen meer dan anderen. Tijdens het schrijven van dit voorwoord zitten we nog midden in de pandemie. Onzeker is nog wanneer we de strenge maatregelen om erger te voorkomen, los kunnen laten.

De COVID 19 uitbraak heeft ook gevolgen gehad voor het FSFE in 2020. Met name de acquisitie werd bemoeilijkt doordat de contacten met potentiële nieuwe klanten minder en vaak digitaal waren. Persoonlijk contact met de klant is juist bij het aangaan van een nieuwe klantrelatie belangrijk. Omdat het FSFE vaak partner of mede-ontwikkelaar is, draait het met name om het opbouwen van wederzijds vertrouwen. Naar verwachting heeft deze beperking in acquisitiemogelijkheden vooral effect in 2021. Wanneer de corona-maatregelen versoepeld worden, verwachten we echter weer toe te kunnen groeien naar het 'normale' niveau van nieuwe deals.

Op de bestaande portefeuille is de impact van Corona tot dusver beperkt gebleven. Teruggelopen rentebaten vanwege versnelde aflossingen en een verhoging van de post voorzieningen hebben het resultaat wel onder druk gezet. In totaal is ca. € 508K aan rente opgerold en aflossing uitgesteld. Met de ondernemers die we uitstel van betaling hebben gegeven vanwege de pandemie, heeft overleg plaatsgevonden over toekomstige terugbetaling. Om mogelijke financiële problemen te helpen oplossen, heeft het FSFE meer tijd dan gebruikelijk besteed aan lopende projecten.

Samenvattend slaat het FSFE zich zo goed mogelijk door de coronacrisis heen. Desondanks is er zorg over de lagere rendementen op de investeringen en het mogelijke na-ijleffect van de coronacrisis in 2021. Cou lance in dezen is daarom gepast.

Directie en RvC zijn in 2020 vier keer (digitaal) bijeengekomen en hebben onder meer de volgende onderwerpen besproken: Kwartaalrapportages, Jaarrekening, Meerjarenplan, Productie en Voorzieningen. Tussendoor is er telefonisch overleg geweest om lopende zaken door te spreken. Voor 2020 was een begroting van € 12,4 mln. geprognosticeerd over 26 projecten. De productie is dit jaar echter geëindigd op 27 transacties ter waarde van € 6,9 mln. Voornaamste oorzaak van deze lagere resultaten is vertraging in de acquisitieportefeuille, met name van kansrijke grote projecten en lagere instroom van nieuwe leads als gevolg van COVID19. Naast de positieve financiële bijdrage aan de provincie door terugsluizing van rentebaten is het maatschappelijk rendement van het FSFE echter onverminderd groot. Ondertussen is er € 290 mln aan projecten geclosed met een aandeel van € 70 mln. door het FSFE. Daarmee realiseert het FSFE een multiplier op haar investeringen van 4 (de doelstelling is 3). Het FSFE revolveert goed, waardoor eerder uitgeleende middelen opnieuw ingezet kunnen worden. Van de € 56 mln. verstrekte middelen is ondertussen € 22 mln. weer teruggevloeid naar het FSFE. Aangezien het FSFE vaak in een vroege risicovollere fase van het project instapt is de tariefstelling hoog; vervolgens worden veel projecten na totstandkoming door de markt geherfinancierd. Keerzijde is dat de waarde van de uitstaande portefeuille maar beperkt groeit en de rentebaten daardoor lager zijn dan verwacht.

Hoogtepunt in de marketing en communicatie was de virtuele uitreiking van de Koperen Oliekan door Gedeputeerde mevrouw Sietske Poepjes. Deze uitreiking werd gecombineerd met een

Webinar. Met de provincie is ook voor 2021 intensief overlegd over de te volgen koers van het FSFE teneinde een zo groot mogelijke toegevoegde waarde voor de provincie Friesland te genereren.

Een laatste, vermeldenswaardig aandachtspunt is de toenemende complexiteit van projecten en de verschuiving in het type projecten. De nieuwe projecten, bijvoorbeeld op het gebied van warmte en lokale coöperaties, dienen met diverse partijen opgezet te worden. Dit is op zich geen probleem maar vergt wel meer tijd en inzet van mensen, en dus meer geld in de voorbereiding van een project. Om zulke projecten op een kwalitatief goede manier op te zetten met aandacht voor maatschappelijke participatie, is ontwikkelgeld nodig. Hierover is het FSFE in gesprek met de aandeelhouder, omdat deze kosten niet uit het reguliere FSFE-budget gefinancierd kunnen worden. Daarnaast treedt er een verschuiving op in het type projecten, omdat het maatschappelijk draagvlak voor sommige activiteiten, zoals windmolens op land, zonneparken en toepassing van houtige biomassa voor energiedoeleinden, onder druk staat. Dit vermindert het scala aan mogelijkheden om te verduurzamen in Friesland. Het FSFE ziet deze ontwikkelingen en stelt alles in het werk om de gestelde doelen met andere beschikbare energieopties te halen. Samenwerking is voor een aantal grote dossiers essentieel en het FSFE zal haar focus en deskundigheid graag inbrengen in deze samenwerking met bedrijven, regionale en centrale overheden. Samen maken we het verschil.

Voorzitter van de Raad van Commissarissen van het FSFE,

Prof. dr. Jacqueline Cramer

2 Verslag van het directieteam

2.1 Inleiding

Fûns Skjinne Fryske Energzy (FSFE) is opgericht met als primaire doelstelling een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidsambitie van de provincie Friesland. Het FSFE doet dit door het ter beschikking stellen van financiële middelen aan projecten op het gebied van duurzame energieopwekking en energiebesparing.

2020 is in veel opzichten een bijzonder jaar geweest voor het FSFE. Het uitbreken van de COVID-19-pandemie heeft geleid tot een andere vorm van samenwerking en verhoogde aandacht voor de lopende portefeuille.

Het maatschappelijk rendement van het FSFE is groot. Ondertussen is er door het FSFE € 70 mln. aan projecten geclosed met een projectomvang van € 290 mln.. Daarmee realiseert het FSFE een multiplier op haar investeringen van 4 (de doelstelling is 3). Het fonds revolveert goed, waardoor eerder uitgeleende middelen opnieuw ingezet kunnen worden. Van de € 56 mln. verstrekte middelen is ondertussen € 22 mln. weer teruggevloeid naar het FSFE. Aangezien het FSFE vaak in een vroege risicovollere fase van het project instapt is de tariefstelling relatief hoog. Veel projecten worden na totstandkoming door de markt geherfinancierd. Keerzijde is dat de waarde van de uitstaande portefeuille maar beperkt groeit en de rentebaten daardoor lager zijn dan verwacht.

Teruggelopen rentebaten vanwege versnelde aflossingen en een verhoging van de post Voorzieningen hebben het nettoresultaat onder druk gezet. Hoewel het resultaat voor rentevergoeding aan de provincie (de EBITDA) positief is (€ 153.000), is het netto resultaat na twee positief afgesloten jaren over 2020 geëindigd met een saldo van -€ 282.000. In dit verband is het relevant om te vermelden dat het FSFE ultimo 2020 € 1,5 mln. sinds haar oprichting aan rente heeft betaald aan de provincie.

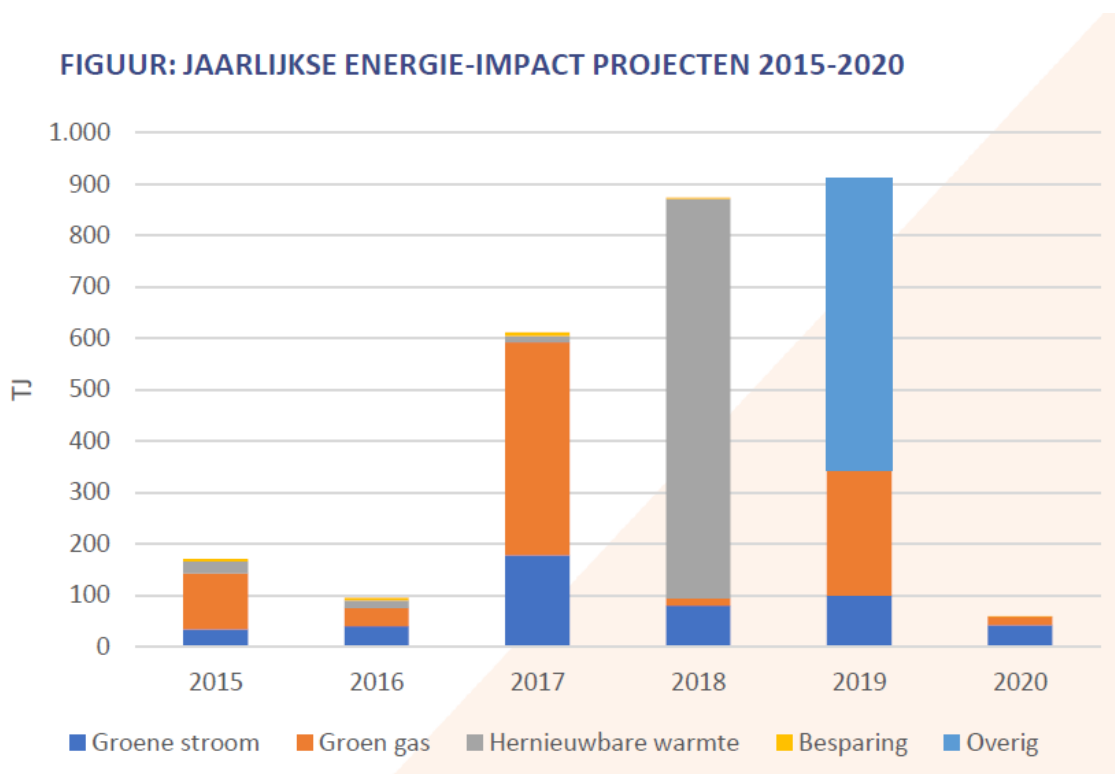
2.2 Rendementen

Maatschappelijke rendement

De gefinancierde projecten hebben een energetische waarde. De direct toerekenbare jaarlijkse energiebesparing of opwekking worden door E&E Advies in opdracht van het FSFE doorgerekend.

Achtergestelde leningen in grotere projecten hebben per geïnvesteerde euro een veel grotere energetische impact. Daardoor kan de bijdrage per jaar fors verschillen, ondanks dat de verstrekte bedragen over jaren heen veel dicht bij elkaar liggen.

Onderstaande grafiek toont de bijdrage van de door het FSFE gefinancierde projecten per jaar. De participatie in Agradu B.V. en de participatie in en financiering aan Bio LNG ECL B.V. leiden (nog) niet tot een direct toerekenbare energie-impact. In de grafiek is Windpark Friesland buiten beschouwing gelaten.

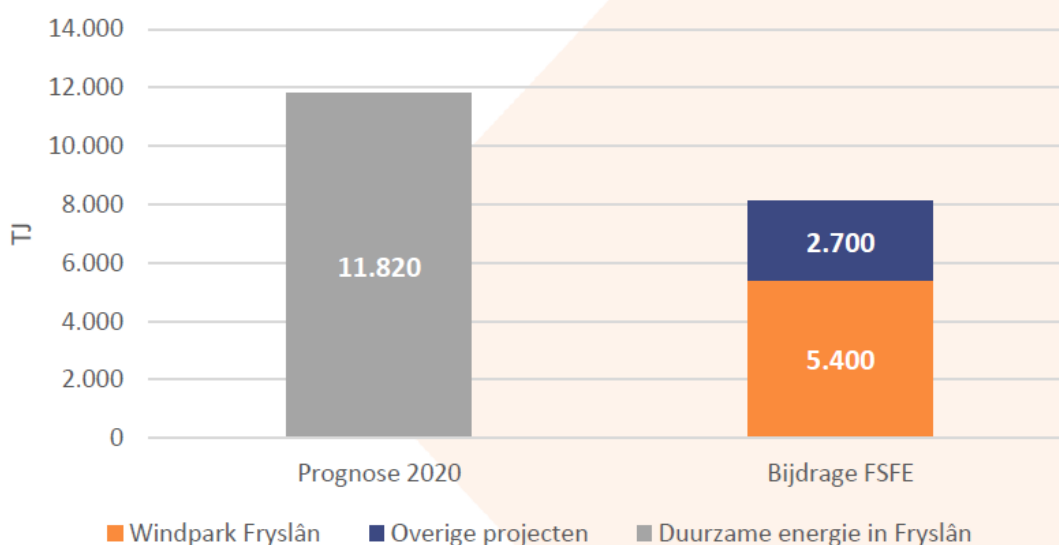
De door het FSFE gefinancierde projecten dragen bij aan de provinciale doelstelling om 16% van het energieverbruik hernieuwbaar op te wekken of door energie te besparen. Op basis van de prognoses zoals opgenomen in de Beleidsbrief Duurzame Energie 2016 eindigt het aandeel hernieuwbare energie met 11.820 terajoule per jaar op 19% van het totale verbruik.

De portfolio van het FSFE draagt bij aan een equivalent van 8.100 terajoule per jaar aan duurzame energie, waarvan 5.400 terajoule voor rekening komt van Windpark Friesland.

TABEL: PROVINCIALE DOELSTELLING VOOR 2020 EN PROGNOSE BDE

	Doel 2020	Prognose BDE 2020
Energiegebruik (TJ/j)	52.342	62.600
Percentage hernieuwbaar	16%	19%
Totaal duurzame energie (TJ/j)	8.375	11.820

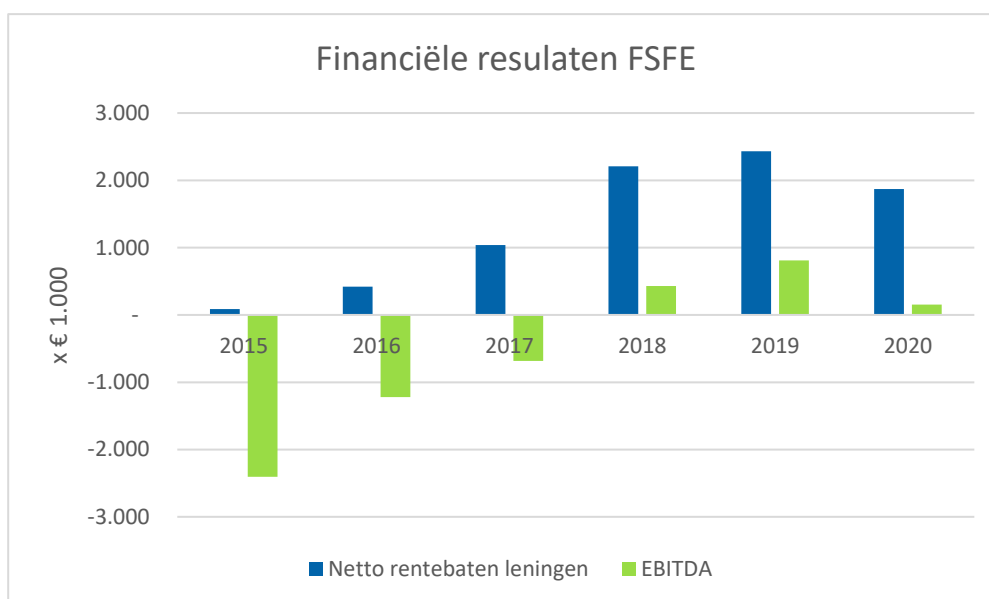
FIGUUR: BIJDRAGE FSFE AAN DUURZAME ENERGIE IN FRYSLÂN IN 2020

Financieel rendement

In de afgelopen jaren is het renteresultaat van het FSFE fors toegenomen. Dat heeft een positief effect op het resultaat (EBITDA) van het fonds. Door aflossingen op financieringen is de stijgende trend gebroken. De aflossing van Windpark Friesland en een aantal andere grote financieringen leiden tot een afname van de rentebaten.

De volgende tabel toont de ontwikkeling van de netto rentebaten en de EBITDA sinds de start van het fonds in 2014. Het netto fondsresultaat voor belasting wordt gevormd door op de EBITDA de rentelasten over de financiering van het fonds in mindering te brengen. Doordat de afgedragen rente volledig ten goede komt aan de aandeelhouder, geeft de EBITDA de totale bijdrage aan de provincie weer.

2.3 Investeringsvoorstellen

FSFE zoekt duurzame projecten met een financieringsbehoefte. Na inventarisatie worden projecten voorgelegd aan de investeringscommissie of verstrekt onder een faciliteit. Goedgekeurde voorstellen worden vervolgens geclosed. Bij de start van een project wordt de closing omgezet in een financiering (verstrekking). Onderstaande tabel geeft de resultaten van het fonds weer sinds de start in 2014.

gemeten t/m 31-12-2020 bedragen x1.000	IC goedkeuring		Geclosed		Geclosed doelstelling Jaarplan 2020		Verstrekingen bedrag	Aflossingen bedrag
	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag		
Leningen en participaties (per sector)								
					Doelstelling ultimo 2020			
Zon	77	32.981	67	25.716	59	27.332	25.395	11.236
Wind	4	9.728	3	8.641	4	8.655	8.641	7.035
Warmte	3	11.708	1	2.700	2	2.000	360	0
Geothermie	0	0	0	0	1	4.463	0	0
Circulair	1	3.490	1	3.490	2	3.790	68	0
Biomassa	18	21.397	17	18.712	15	16.817	15.235	2.478
Energiebesparing	20	13.187	12	5.641	16	6.890	3.427	1.001
Mobiliteit	5	4.685	4	4.535	6	4.835	2.669	330
Totaal	128	97.177	105	69.436	105	74.781	55.795	22.080

In 2020 is de investeringscommissie acht keer bijeengekomen. De investeringscommissie heeft positief geadviseerd over 21 transacties ter waarde van € 8 mln.

Vanaf de start van het fonds (10 november 2014) tot en met 31 december 2020 heeft de investeringscommissie over in totaal 128 financieringsvoorstellen een positief advies gegeven. De totale projectwaarde van deze voorstellen is € 414 mln, waarvan het FSFE € 97 mln heeft gefinancierd of nog gaat financieren.

Vijf van deze voorstellen zijn feitelijk 'raamtransacties'. Dat wil zeggen, dat er een budget gealloceerd is voor kleinere, gestandaardiseerde projecten. De besluitvorming voor kleine financieringsvoorstellen is vereenvoudigd en de doorlooptijd teruggebracht. Mede daardoor is het FSFE in staat om voor dit soort transacties een lagere rente te hanteren.

In 2020 is de Zon op MKB-faciliteit samengevoegd met de LED op MKB-faciliteit en hernoemd naar een brede FSFE MKB-faciliteit. Ook kleinere windturbines kunnen onder deze faciliteit eenvoudiger gefinancierd worden.

Met Voortaan Duurzaam, een adviespartij voor het MKB op het gebied van energie, is een faciliteit opgezet om projecten snel en gestandaardiseerd te kunnen bedienen.

Afzonderlijke IC adviezen zijn voor deze projecten niet meer nodig. Deze worden wel in de aantallen en de bedragen meegenomen. Voor 3 van de 4 raamtransacties geldt een maximum FSFE budget, namelijk:

- FFSFE MKB-faciliteit:	€ 2.500.000
- Postcoderoosprojecten:	€ 1.500.000
- Voortaan Duurzaam:	€ 1.500.000

2.4 Closings

Voor 2020 was een begroting van € 12,4 mln. geprognosticeerd over 26 projecten. De productie is dit jaar geëindigd op 27 transacties ter waarde van € 6,9 mln. Door vertraging in een drietal projecten van ieder € 5 mln., blijft het bedrag aan closings achter bij de doelstelling (het aantal gefinancierde projecten is dus iets hoger dan gepland). Op dit moment is de verwachting dat tenminste één en mogelijk ook een tweede grote deal op een later moment alsnog zal doorgaan.

Sector	Aantal transacties	Bedrag geclosed
Zon	20	2.397.314
Wind op land	0	-
Geothermie en aardwarmte	0	-
Biomassa	5	4.096.594
Energiebesparing	2	414.500
Circulair	0	-
Totaal	27	6.908.408

Tabel 1. Closing-overzicht per sector

2.5 Verstrekkingen

In 2020 werd voor € 5,8 mln. uitgeboekt. Dit betreffen closings uit 2020 en eerdere jaren die worden verstrekt in een lening die rentedragend wordt of in de vorm van participaties.

2.6 Portefeuille

Eind 2019 en begin 2020 is een aantal omvangrijke financieringen vervroegd afgelost. Dit heeft geleid tot afname van de rentebaten. De verstrekkingen in 2020 hebben dat maar beperkt kunnen compenseren, waardoor de rentebaten over 2020 zijn gedaald met € 0,5 mln. ten opzichte van 2019.

Corona en overige omstandigheden hebben geleid tot meer intensief beheer. Aan vijf projecten is vanwege corona uitstel van rente en aflossing verleend, voor maximaal 6 maanden.

In 2020 werd een nieuwe voorziening van € 195.000 getroffen. Ook werden eerder genomen voorzieningen verhoogd tot de nominale waarde, waardoor de mutatie van de voorzieningen uitkomt op € 250.000.

Het team werkt hard om projecten te begeleiden die oorspronkelijke ratio's niet behalen. Het mitigeren van risico's en daarmee beperken van afboekingen is één van de kerntaken. Met de groei van de portefeuille neemt de aandacht en tijdsbesteding aan het intensief beheer aanzienlijk toe.

2.7 Activiteiten 2020

Het afgelopen jaar werd beheerst door corona. Het virus bemoeilijkte de fysieke aanwezigheid en de afgekondigde overheidsmaatregelen vormden een risico voor een paar posten in de portefeuille. Bij een aantal projecten werden goedkeuringen, closings en uitzettingen vertraagd door uitgestelde investeringsbeslissingen en er waren minder mogelijkheden voor begeleiding bij de ontwikkeling van de business cases.

In het meerjarenplan 2019-2022 en het jaarplan 2020 zijn de doelstellingen en focusthema's voor het FSFE opgenomen. De oorspronkelijke focus voor 2020 lag op de volgende onderwerpen.

1. Actief beheer op de bestaande portefeuille;
2. Verdere groei op de thema's duurzame warmte, vastgoed en energiebesparing, versterken van de positie op zon en biomassa;
3. Verhogen van de naamsbekendheid;
4. Introductie van een lichtere leenvorm voor kleinere bedrijven;
5. Onderzoeken mogelijke uitbreiding van het investeringsreglement.

Ad 1: als gevolg van de toegenomen portefeuille en een aantal complexe beheersituaties was voorzien dat de aandacht op het beheren van de portefeuille behoorlijk zou toenemen. Dit is door Covid-19 alleen maar versterkt.

Ad 2: de besluiten bij een paar grote warmteprojecten zijn uitgesteld. Het FSFE is intensief betrokken bij een aantal nieuwe warmteprojecten. Deze bevinden zich nog in de ontwikkelfase. Het verduurzamen van vastgoed en energiebesparing blijven lastig, maar het team is inmiddels versterkt met ervaren investmentmanagers uit de sector. Zon en biomassa liggen op schema. Voor achtergestelde leningen gaan de markttarieven voor met name zonprojecten omlaag en het aanbod van crowdfunding neemt toe. De toename van crowdfunding is een positieve ontwikkeling, wanneer de crowd bestaat uit lokale participanten en wordt gecombineerd met lokaal eigendom. Waar mogelijk ondersteunt het FSEF deze trend, omdat deelname door burgers aan lokale energieprojecten draagvlak voor de energietransitie creëert.

Ad 3: het FSFE jaarfeest kon helaas geen doorgang vinden. Dit jaar zou in het teken staan van circulariteit. Het feest zou gezamenlijk georganiseerd worden door Circulair Fryslân en het FSFE. Uiteindelijk is dit een webinar over Biomassa geworden.

Met een drietal nieuwe investment managers uit Friesland neemt de zichtbaarheid van het FSFE en ons netwerk in de provincie toe. De acquisitiewerkzaamheden van de investment managers wordt ondersteund door de inzet van vastgoedcampagnes via LinkedIn en de goed gelezen nieuwsbrieven.

Ad 4: in 2020 zijn 16 projecten met een gemiddelde financieringsomvang van € 50.000 door middel van de faciliteiten verstrekt. Het totaal aantal financieringen met 27 closings is boven prognose geëindigd dankzij een grote groep kleinere (zon) projecten. Door samenwerkingen met Voortaan Duurzaam en Ús Koöperaasje verwachten we een verdere toename van kleinere financieringen.

Ad 5: in 2020 hebben verkenningen plaatsgevonden over het verbreden van het mandaat van het FSFE. Wat ons betreft zijn de belangrijkste speerpunten:

- een ruimer mandaat om ook ontwikkelingsfinancieringen te verstrekken;
- een doelstelling voor CO2-reductie per geïnvesteerde euro in de breedste zin van het woord. Wij zien voor het FSFE een belangrijke rol als breder klimaatfonds in plaats van uitsluitend een energietransitiefonds. De provincie verwacht verdere besluitvorming over het klimaatbeleid in 2021. Het FSFE voert in afstemming op de beleidslijnen gesprekken over het uitbreiding van het mandaat van het fonds.

2.8 Risico's

FSFE heeft op 31 december 2020 bij 88 ondernemingen in totaal € 34.622.301,- aan vermogen uitstaan in de vorm van:

- 64 senior leningdelen
- 48 achtergestelde leningdelen
- 9 participaties

In de onderstaande matrix zijn enkele leningdelen samengevoegd (ondernemingen waaraan zowel senior, achtergestelde leningen als participaties zijn verstrekt).

De risicoclassificatiematrix toont de indeling van deze uitgezette vermogensdelen naar risicocategorie. In elke cel staat het aantal vermogensdelen en de omvang daarvan. De waarde van de leningen is in de tabel als volgt bepaald: restant hoofdsom + eventuele achterstanden +/- saldo in depot.

		Zekerhedenpositie					Totalen per risicoclassificatie
		1. Zeer ruim gedekt	2. Ruim gedekt met hypotheek	3. Gedekt met zekerheden / hypotheekrecht	4. Zekerheden gevestigd met onderdekking	5. Niet gedekt	
Risicoclassificatie	1. Geen risico						0 € 0
	2. Beperkt risico		4 € 979.557	1 € 173.445	44 € 7.067.275		49 € 8.220.277
	3. Redelijk groot risico		5 € 387.190	2 € 518.198	14 € 12.627.306	6 € 1.641.728	27 € 15.174.423
	4. Groot risico			4 € 2.531.504	4 € 6.778.965	2 € 264.850	10 € 9.575.319
	5. Zeer groot risico				1 € 124.614	4 € 375.181	5 € 499.794
	Totalen per zekerheidspositie	0 € 0	9 € 1.366.747	7 € 3.223.147	63 € 26.598.160	12 € 2.281.759	91 € 33.469.813

Tabel 2. Verdeling uitstaande financieringen naar risicoklasse

Markt- en Sectorontwikkelingen

In 2020 is de kapitaalmarktrente verder gedaald, wat leidt tot een daling van tarieven bij marktpartijen. Door de relatief hoge rentevergoeding aan de provincie verliest het FSFE soms een project op prijs. Dit hoeft geen probleem te zijn aangezien de markt dan blijkbaar de rol van het FSFE overneemt. Hier spelen mogelijk echter twee overwegingen: 1) de financiers komen van (ver) buiten Friesland waardoor de opbrengsten van de projecten buiten Friesland vallen en 2) de financiers zijn minder betrokken en/of minder geëquipeerd om de Friese ondernemers te ondersteunen bij het laten slagen van het project.

Door de toename van groengas en bio-LNG-producenten en de afname van aanbod van feedstock als gevolg van de coronamaatregelen zijn de prijzen voor biomassa aanzienlijk opgelopen en zijn grondstoffen soms onvoldoende beschikbaar. Gezien het grote belang van biogas en bio-LNG voor zowel de warmte- als de transporttransitie blijft het FSFE stevig inzetten op deze sector. Temeer omdat juist in Friesland relatief veel feedstock aanwezig is. Een belangrijke bijkomstigheid van deze projecten is de ondersteuning van de verduurzaming van het boerenbedrijf in Friesland.

In 2020 is de nieuwe SDE++ regeling geïntroduceerd. In de voorgaande regeling werden subsidies toegekend op basis van de goedkoopste techniek per kilowattuur, in de nieuwe regeling ligt de focus op de laagste subsidie-intensiteit per vermeden kilogram CO₂. Dit geeft aanleiding om het mandaat van het FSFE te verruimen van energietransitie naar een CO₂-opgave. Het FSFE kan dan in lijn met de SDE-regeling blijven opereren en bijdragen aan de klimaatambities van Friesland.

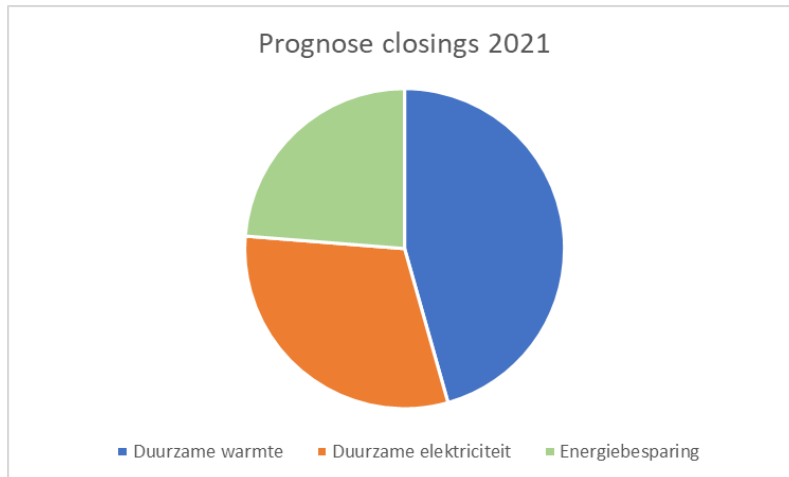
Een van de belangrijkste bottlenecks van de Friese energietransitie is de congestie van het elektriciteitsnet. Door middel van SDE++-subsidies voorzien wij investeringsmogelijkheden voor het FSFE om dit probleem op te lossen, met name in batterijtechnologie en waterstof.

De verwachting is dat binnen twee tot vier jaar zon- en windprojecten geen SDE-subsidie meer nodig hebben vanwege de verder dalende kostprijs van deze technologieën en oplopende kostprijs van fossiele energiebronnen. Wij verwachten dat dit een boost gaat geven aan het belang van financieringen door FSFE, omdat banken terughoudender zullen worden om projecten zonder subsidie te financieren.

2.9 Vooruitblik 2021

Op 31 december 2020 begeleidt FSFE een vijftal goedgekeurde projecten richting closing, waarin € 8.172.323 aan leningen wordt aangeboden. Daarnaast is er € 11.877.698 aan financieringen geclosed, maar nog niet ingegaan.

De financiële doelstelling is om minimaal € 16 mln. in 2021 te investeren in 26 projecten. Een groot deel van de doelstelling bestaat uit warmteprojecten. Hier wordt al jaren aan gewerkt, maar de doorlooptijd van deze projecten is lang.

De inspanningen voor de closings concentreren zich op de realisatie van duurzame warmte. Projecten in deze sector zijn vaak nog in ontwikkeling, kennen langere doorlooptijden met aanlooprisico's en een intensieve begeleiding vanuit het investmentteam van FSFE.

De sector voor duurzame elektriciteit is meer volwassen en deals hebben kortere doorlooptijden. Het FSFE heeft in de afgelopen jaren behoorlijke ervaring opgedaan en veel processen gestandaardiseerd. Het FSFE wil bijdragen aan de daadwerkelijke realisatie van het aantal projecten dat al een SDE-beschikking heeft, maar nog niet operationeel is.

Met het netwerk van twee nieuwe investmentmanagers met een Friese achtergrond, verwachten we een groei in het MKB-segment en de gebouwde omgeving te realiseren.

De realisatie van duurzame warmte vormt de tweede belangrijke sector. Deze sector is in ontwikkeling en daardoor erg arbeidsintensief. Een derde aandachtsgebied is energiebesparing met name in de gebouwde omgeving.

Dit jaar zullen ook de gevolgen van corona beter zichtbaar worden, zowel voor individuele bedrijven als voor sectoren. We blijven de bestaande portefeuille zorgvuldig monitoren.

Met de provincie wordt overlegd over een uitbreiding van het mandaat van het FSFE. Hierbij wordt gekeken naar de mogelijkheden voor uitbreiding van het mandaat naar CO2-besparing en het aanjagen van ontwikkelprojecten op het gebied van warmte en met energiecoöperaties ter ondersteuning van de provinciale klimaatdoelen en Regionale Energiestrategie (RES).

27 mei 2021

Directieteam FSFE B.V.

Bert van der Weerd, Michel Hendriks en Pieter van der Berg

3 Jaarrekening

3.1 Balans per 31 december 2020

ACTIVA	31-12-2020	31-12-2019
Financiële vaste activa		
1 Leningen	33.135	31.962
2 Voorzieningen	-625	-375
3 Participaties	1.487	460
	33.998	32.047
Vlottende activa		
4 RC krediet	-	36
5 Debiteuren en overige kortlopende activa	1.189	1.020
	1.189	1.056
6 Liquide middelen		
Betaalrekeningen	2.976	5.945
Spaarrekeningen		-
	2.976	5.945
Totaal	38.163	39.048

PASSIVA	31-12-2020	31-12-2019
Eigen vermogen		
7 Gestort kapitaal	17.600	17.600
8 Overige reserves	-4.376	-4.094
	13.224	13.506
Langlopende schulden		
9 Aangetrokken leningen	22.800	22.800
	22.800	22.800
Kortlopende schulden		
10 Crediteuren	118	138
11 Te betalen rente op langlopende schulden	418	438
Gelden in depot	1.573	2.047
12 Overige kortlopende schulden	31	118
	2.139	2.741
Totaal	38.163	39.048

3.2 Winst- en verliesrekening over 2020

	2020	2019
13 Rentebaten leningen	2.004	2.525
14 Rentelasten	585	552
<i>Rentelasten depot</i>	134	92
<i>Rente liquide middelen</i>	16	4
<i>Rentelasten lening provincie</i>	435	456
Renteresultaat	1.419	1.973
15 Afsluitprovisie	64	79
Overige baten	64	79
Som der bedrijfsopbrengsten	1.483	2.051
16 Management fee	1.372	1.424
17 Kosten Raad van Commissarissen	50	54
18 Kosten Investeringscommissie	53	39
19 Overige kosten	40	78
20 Mutaties Voorzieningen	250	100
Som der bedrijfslasten	1.765	1.695
Resultaat voor belasting	-282	356
VpB	-	-
Resultaat na belasting	-282	356
EBITDA	153	812

3.3 Toelichting en grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Algemene informatie

De rechtspersoon Fûns Skjinne Fryske Energzy B.V. (FSFE B.V., KvK-nummer 61316113) is statutair gevestigd te Leeuwarden. De activiteiten bestaan uit het faciliteren, bevorderen, verbreden en verdiepen van de efficiëntie in het gebruik van energie, van de transitie naar het opwekken en gebruik van duurzame energie, van de kennis en innovatie en van de bedrijvigheid en de werkgelegenheid in de provincie Fryslân.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening van FSFE is volgens de wettelijke bepalingen, zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor Jaarverslaggeving opgesteld.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar worden in acht genomen als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Participaties (2)

Participaties worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, onder aftrek van noodzakelijk geachte afwaarderingen op grond van de situatie bij de betrokken ondernemingen. Een voorheen opgenomen waardevermindering verlies wordt teruggenomen als de indicatie van de waardevermindering objectief aantoonbaar is weggenomen.

Leningen en rekening-courant krediet (1 en 3)

De verstrekte leningen en kredieten worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Deze waarderinggrondslag is in de praktijk gelijk aan de nominale waarde. Eventuele bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de geamortiseerde kostprijs en verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Met een aantal leningnemers is de afspraak gemaakt dat zij de over de verslagperiode verschuldigde rente op een later tijdstip zullen betalen (grace period). Als met de leningnemer is afgesproken dat de rentebetaling binnen één jaar zal plaatsvinden, dan wordt de rente verantwoord onder 'Debiteuren en overige kortlopende activa' (balanspost 4).

Als de rentebetaling niet binnen een jaar plaatsvindt, wordt de rente toegevoegd aan het uitstaande leningbedrag (balanspost 1).

Overigens gaat het in bijna alle gevallen om projectfinancieringen, vaak met Stimulering Duurzame Energie (SDE) subsidie en een langere productielooptijd dan financieringslooptijd ('tail'). Het risico van niet-terugbetalen is daarmee relatief beperkt. Bovendien resteert er door de tail extra tijd voor het inlopen van achterstanden

Latente belastingvordering (niet gewaardeerd)

FSFE B.V. heeft vanaf de oprichting op 25 augustus 2014 tot en met 31 december 2020 per saldo verliezen geleden van in totaal € 4.375.895,- (van dit bedrag bedraagt de rente aan de provincie € 1.461.614). Van de totale verliezen resteert aan compensabele fiscale verliezen ultimo 2020 nog een bedrag van € 4.056.282,-. Het FSFE is belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting en op basis van regelgeving van de Belastingdienst mag het verlies tot en met boekjaar 2018 in de komende 9 jaar verrekend worden met de belastingafdracht over positieve resultaten. Vanaf boekjaar 2019

geldt een verrekeningstermijn van 6 jaar. De toekomstige fiscale winsten zijn onvoldoende zeker om de latente belastingvordering te waarderen.

COVID-19

Door de coronacrisis is een onzekere situatie ontstaan. Echter, het FSFE verwacht hierdoor geen continuïteitsissue. De waarderingsgrondslagen en schattingen op basis van continuïteit kunnen worden gehandhaafd. In deze jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de onderneming.

3.4 Toelichting op de balans

Financiële vaste activa

1. Leningen

Het verloop van de leningen is als volgt:

	2020	2019
Stand per 1 januari	31.962	34.536
Nieuw ingegane leningen	4.845	9.025
Aanpassing hoofdsom	816	65
Aflossingen	-4.488	-11.664
Stand per ultimo	33.135	31.962

De leningportefeuille bestaat per ultimo 2020 uit leningen aan 85 verschillende ondernemingen. De leningen hebben verschillende aflossingstermijnen en rentes.

2. Voorzieningen

De voorziening op de leningportefeuille is in 2020 verhoogd met € 250k,-. Er is voor 1 nieuwe post een voorziening getroffen van € 195k,-. Daarnaast is er voor drie bestaande posten een dotatie gedaan van € 55k,-, waarmee de totale nominale waarde voor de posten is voorzien.

3. Participaties

Per 31 december 2020 heeft FSFE de volgende participaties (x€ 1.000):

Naam	Vestigingsplaats	Verkrijgingsprijs	Aandeel in kapitaal
Biogas-Leeuwarden B.V.	Leeuwarden	215	33%
Biolease Holding B.V.	Leeuwarden	150	30%
Greenvis B.V.	Utrecht	70	49%
Happy Whale Friesland B.V.	Leeuwarden	50	33%
BigSolar Friesland B.V.	Amsterdam	0	100%
Fripel B.V.	Menaldum	150	33%
PTO Heerenveen BV	Heerenveen	68	40%
Bio LNG ECL B.V.	Leeuwarden	83	15%
Agradu B.V.	Sint Nicolaasga	701	25%
Totaal		1.487	

In 2019 heeft FSFE B.V. 100% van de aandelen verworven van BigSolar B.V. voor de waarde van € 1,-. Deze transactie is onderdeel van de liquidatie van de onderneming. Voor deze post is een voorziening getroffen.

Vlottende activa

4. Rekening-courant krediet

Het verloop van het rekening-courant krediet is als volgt:

	2020	2019
Stand per 1 januari	36	115
Saldo stortingen en onttrekkingen	-36	-86
Biolease bereidstellingsprovisie	0	7
Stand per ultimo	0	36

5. Debiteuren en overige kortlopende activa

Hierin zijn opgenomen:

	2020	2019
Debiteuren	472	94
Verschuldigde rente (grace period)	718	925
Overige kortlopende activa	-2	1
Stand per ultimo	1.189	1.020

De post Debiteuren bevat de nog te ontvangen rente en aflossingen die leningnemers per 31 december 2020 verschuldigd waren aan FSFE.

De verschuldigde rente (grace period) betreft rentebetalingen (conform contractuele afspraak) die binnen een jaar zullen worden voldaan.

6. Liquide middelen

Liquide middelen voor een bedrag van € 2.976.166,- worden aangehouden op rekeningen bij ING Bank N.V. en Rabobank Nederland (Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.), deze middelen zijn ter vrije beschikking aan de vennootschap.

Eigen vermogen

7. Gestort kapitaal

Er hebben zich in 2020 geen kapitaalstortingen of -onttrekkingen voorgedaan. De provincie Fryslân is 100% aandeelhouder van FSFE.

8. Overige reserves

	2020	2019
Stand per 1 januari	-4.094	-4.450
Resultaat lopend boekjaar	-282	356
Stand per ultimo	-4.376	-4.094

Het voorstel om het resultaat over 2020 van -€ 282.228,- toe te voegen aan de overige reserves is in de balans verwerkt.

Langlopende schulden

9. Aangetrokken leningen

Het volledige leningbedrag is aangetrokken van de provincie Fryslân. Het totale bedrag heeft een resterende looptijd van langer dan 5 jaar. De te betalen rente bedraagt 2% op jaarbasis, en de maximale faciliteit bedraagt € 60 mln. In 2020 is vanwege overtollige liquiditeiten tijdelijk een deel van de lening teruggestort naar de provincie.

Kortlopende schulden

10. Crediteuren

De post Crediteuren bestaat onder andere uit de nog te betalen management fee aan de fondsuitvoerder.

11. Te betalen rente op langlopende schulden

Betreft de nog te betalen rente over de aangetrokken lening bij de provincie Fryslân.

12. Overige kortlopende schulden

Betreft onder andere de nog te betalen accountantskosten over 2020 en nog te betalen onkostenvergoedingen voor de IC en RvC.

3.5 Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Op 31 december 2020 zijn 11 leningen geclosed, maar nog niet verstrekt, voor in totaal € 11,9 mln. Er zijn per balansdatum geen openstaande offertes.

SVn verricht in samenwerking met e3 partners en in opdracht van FSFE het beheer van het fonds. Daarvoor is een overeenkomst gesloten met een looptijd van 15 jaar vanaf 14 juli 2014. De managementvergoeding die FSFE aan SVn betaalt bedraagt in 2021 € 1.145.000,- (ex. BTW). Hieronder een volledig overzicht van de toekomstige verplichtingen.

Management fee SVn (excl. BTW)	2020	2019
verplichting tot 1 jaar	1.145.000	1.134.000
verplichting 2-5 jaar	4.275.000	4.508.000
verplichting > 5 jaar	3.260.000	4.172.000
Totaal	8.680.000	9.814.000

3.6 Toelichting op de winst- en verliesrekening

FSFE B.V. is vrijgesteld van BTW, dit betekent dat betaalde BTW over ingekochte diensten niet kan worden verrekend.

Renteresultaat

13. Rentebaten

De opbouw is als volgt:

	2020	2019
Rentebaten leningen	2.004	2.518
Rentebaten RC kredieten	0	7
Totaal	2.004	2.525

14. Rentelasten

De leningnemers van FSFE betalen rente over het gehele lening bedrag; over zowel het opgenomen deel als het niet-opgenomen deel. Over het gedeelte van de lening dat zij nog niet hebben opgenomen krijgen ze van FSFE een rentevergoeding. Dit zijn de 'Rentelasten depot'.

Overige baten

15. Afsluitprovisie

Dit zijn vergoedingen die aan de klant in rekening worden gebracht bij het afsluiten van financieringen.

Lasten

16. Management fee

Dit is de verschuldigde managementvergoeding aan de stichting SVn conform de managementovereenkomst tussen FSFE B.V. en de stichting SVn.

17. Kosten Raad van Commissarissen

Dit zijn de vergoedingen die aan de commissarissen van FSFE zijn c.q. worden betaald voor hun werkzaamheden in de rapportageperiode.

18. Kosten Investeringscommissie

Dit zijn de vergoedingen die aan de leden van de Investeringscommissie zijn c.q. worden betaald voor hun werkzaamheden.

19. Overige kosten

Hierin zijn opgenomen:

	2020	2019
Accountantskosten	18	14
Advieskosten	14	40
Marketing- en communicatiekosten	0	5
Verzekeringskosten	7	6
Overige kosten	2	13
Totaal	40	78

De advieskosten bestaan uit de vergoeding voor het opstellen van de jaarlijkse impactrapportage en krediettoetskosten.

20. Afwaardering / voorziening op participaties, leningen en debiteuren

Op basis van de situatie bij de ondernemingen per ultimo 2020 is de voorziening voor drie bestaande posten verhoogd tot de nominale waarde (impact € 55k) en is er een nieuwe voorziening getroffen van € 195k.

3.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die impact hebben op de financiële positie van FSFE B.V.

3.8 Overige gegevens

Controleverklaring

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

(Statutaire) regeling over de bestemming van het resultaat

In de statuten van het FSFE is vastgelegd dat de Algemene Vergadering is bevoegd tot bestemming van (eventuele) winst, die door vaststelling van de jaarrekening is bepaald, en tot vaststelling van de uitkeringen.

Leeuwarden, 27 mei 2021

Directieteam FSFE B.V.

Bert van der Weerd, Michel Hendriks en Pieter van der Berg

4 Ondertekening jaarverslag en jaarrekening

Statutaire directie FSFE B.V.

B. (Bert) van der Weerd

Raad van Commissarissen

prof. dr. J.M. (Jacqueline) Cramer

drs. H. J. (Hendrik Jan) Gorter

ir. H.M.J. (Huub) Keulen

5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant